ί Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ t της εβδομάδας Τάσος Σακελλαρόπουλος «Αναζητώ το δίκιο του ελληνικού Κέντρου»

Media: ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ **Page:** 40 **Published at:** 11-08-2024

Author: **Surface:** 1095.37 cm² **Circulation:** 32170

Subjects:

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ
της εβδομάδας

Τάσος Σακελλαρόπουλος

«Αναζητώ το δίκιο του ελληνικού Κέντρου»

Με τον έλληνα ιστορικό λίγες μέρες μετά τη συμπλήρωση των πενήντα χρόνων από την έναρξη της Μεταπολίτευσης μιλάμε για τις ρίζες του κακού της δικτατορίας

Της Λαμπρινής Κουζέλη

«Η *αναζήτηση του δίκιου για το ελληνικό Κέντρο με ενδιέφερε σε τούτο το βιβλίο. Δεν πάει μόνο Δεξιά και Αριστερά η ζωή όλων μας, υπάρχει και το Κέντρο, που η έννοια των μεγάλων συγκρούσεων το έχει με έναν τρόπο αφανίσει, αλλά όποτε έγινε κάποια ουσιαστική μεταρρύθμιση στην Ελλάδα, από αυτό προήλθε»* σχολιάζει ο ιστορικός **Τάσος Σακελλαρόπουλος**, υπεύθυνος των Ιστορικών Αρχείων του Μουσείου Μπενάκη. Τριγυριομένοι από φυτά, στο καφέ του Μουσείου Μπενάκη στην Πειραιώς, έχουμε βρει ένα δροσερό καταφύγιο από το εφετινό καλοκαιρινό λιοπύρι. Αυτή τη φορά η κουβέντα μας – μια από τις πολλές που έχουμε κάνει μέσα στα χρόνια – στρέφεται στο βιβλίο του που κυκλοφόρησε πρόσφατα, το *Ειρήνη, πόλεμος, πολιτική, συνωμοσίες: Οι Έλληνες αξιωματικοί, 1935-1945* (εκδ. Πατάκη, 2024). Για όσους έχουν γεννηθεί μέσα στη χούντα και έχουν μεγαλώσει στη Μεταπολίτευση, ο στρατός είναι ένα θέμα-ταμπού, του λέω. «*Και κατεξοχήν δεξιό*» συμπληρώνει εκείνος γελώντας δυνατά. Τον ενδιαφέρει να παρουσιάσει πώς οι άνθρωποι αφηγούνται την πορεία ως την αυθαιρεσία και την αυτονόμηση του στρατού την 21η Απριλίου 1967, και για έναν ιστορικό αυτό σημαίνει να αναζητήσει τις ρίζες του κακού.

Με πηγαίνει πίσω στον στρατό στα χρόνια του Βενιζέλου, στο τέλος των Βαλκανικών Πολέμων. «*Ο Βενιζέλος κάνει εξαιρετικά ανατρεπτικά πράγματα. Τους ανδραγαθήσαντες των Βαλκανικών και του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, φοιτητές, δασκάλους, τραπεζικούς, ικανούς ανθρώπους και πολύ καλούς πολεμιστές στο πεδίο της μάχης, τους στέλνει στη Σχολή Ευελπίδων, να μάθουν να τρώνε, να χορεύουν και να μιλάνε, και τους ξαναγυρίζει στον στρατό. Αυτό ανατρέπει απολύτως την εσωτερική κατάσταση του στρατού. Με τον στρατό στο πλευρό του ο Βενιζέλος θα μεγαλώσει την Ελλάδα και θα κάνει όποια μεταρρύθμιση μπορούσε, στην εργασία, στην παιδεία κ.α. Παράλληλα, για τους ανθρώπους αυτούς ο στρατός αποτελεί ένα εξαιρετικό εφαλτήριο κοινωνικής ανόδου και το κύρος του στρατού στην κοινωνία είναι υψηλό*» εξηγεί. Η αποτυχία στο μικρασιατικό μέτωπο το 1922 αλλάζει τα πράγματα. Ήταν το πρώτο τραύμα του ελληνικού στρατού. Στον Μεσοπόλεμο το κοινωνικό του κύρος κάμπτεται, «*είτε λόγω των κινημάτων είτε επειδή δεν υπήρχε πόλεμος, και ο στρατός μπαίνει σε μια φάση εσωστρέφειας. Το 1935 έχουμε ένα τελευταίο σπασμωδικό κίνημα – μεγάλο λάθος του Βενιζέλου – που προσπαθεί να ανακτήσει τον έλεγχο της χώρας παρά την ήττα στις εκλογές, με την εξής καταστροφική συνέπεια: την απόταξη των βενιζελικών αξιωματικών. Πλέον, και επειδή ο στρατός λειτουργεί στη βάση μιας "πατρογονικής" σχέσης, τα μόνα πρότυπα που θα έχουν οι νεότεροι είναι οι βασιλικοί αξιωματικοί· κανείς υπέρ της δημοκρατίας. Επομένως, ο στρατός γίνεται μια ενδοδεξιά υπόθεση και μπαίνουμε στον πόλεμο του 1940-1941 με έναν Μεταξά πολύ φοβικό απέναντι στους βενιζελικούς αξιωματικούς. Τους χρησιμοποιεί ξανά όμως η Μέση Ανατολή, οι Βρετανοί δηλαδή*».

Στο βιβλίο πέρα από την πολιτική υπάρχει και η πολεμική πορεία των πραγμάτων. «*Δεν γράφω στρατιωτική ιστορία*», διευκρινίζει, «*αλλά μας ενδιαφέρουν οι επιτυχίες και οι αποτυχίες του στρατού για να κατανοήσουμε την ηθική τους απήχηση στους αξιωματικούς και στην κοινωνία*». Η πιο επιτυχημένη, αυστηρή και ουσιαστική μονάδα του ελληνικού στρατού στη Μέση Ανατολή ήταν ο Ιερός Λόχος υπό τη διοίκηση του αντιστυνταγματάρχη Τσιγάντε, εξηγεί, «*που τον συγκρότησε με αξιωματικούς ανεξάρτητως πολιτικού θρησκεύματος – όχι αριστερούς, βέβαια – απειλώντας τους ότι αν μιλήσουν πολιτικά μεταξύ τους θα τους σκοτώσει*».

Η Μέση Ανατολή καταλαμβάνει την καρδιά και το μεγαλύτερο μέρος του βιβλίου. «*Εκεί ήταν η ευκαιρία του στρατού ξηράς να αποκτήσει επαγγελματισμό και να πάψει να αναλώνεται στη δίωξη του εσωτερικού εχθρού· και το αρνήθηκε, προτίμησε τη συνωμοσία. Έτσι, βγαίνει το Κέντρο από το παιχνίδι. Αντιθέτως, το Ναυτικό που έχουμε σήμερα δομείται στη Μέση Ανατολή γιατί επί τέσσερα χρόνια τα ελληνικά πλοία επιχειρούν μαζί με τα βρετανικά. Οι Βρετανοί έχουν πίσω τους μια παράδοση αιώνων στα θέματα του στρατού και του Ναυτικού, γιατί έχουν στάχους, δεν βάζουν ένα κανόνι να καθαρίσει πολιτικές πατάτες*» λέει γλαφυρά. Μεθοδικός ερευνητής, είναι και ζωηρός, χαριωματικός αφηγητής, καταφέρνοντας να μετατρέψει το προϊόν πολύχρονης επιστημονικής έρευνας σε μια ενδιαφέρουσα αφήγηση. Εκεί, στη Μέση Ανατολή, δίπλα στον Θρόνο και στους βενιζελικούς, μπαίνει ο τρίτος άξονας: η Αριστερά.

«*Και οι τρεις έχουν στον νου τους τι θα κάνουν όταν γυρίσουν στην Ελλάδα και πώς θα ελέγχουν τον στρατό. Οι Βρετανοί προσπαθούν να συγκροτήσουν μια αστική σύνθεση – όχι ιδιαιτέρως πιεστικά, θα έλεγα – μεταξύ των βασιλικών και των βενιζελικών, οι βασιλικοί δεν τη θέλουν και τότε στρέφονται οι βενιζελικοί στους αριστερούς και συνδέονται μαζί τους. Μετά ξεκόβουν, αλλά τους μένει η έννοια του "συνοδοιπόρου", που θα είναι και το κύριο επιχείρημα για τη δίωξή τους στις δεκαετίες του 1950 και του 1960*».

Ο έλεγχος του στρατού από τον Θρόνο μετεμφυλιακά σημαίνει ότι «*υπάρχει απόλυτος έλεγχος στα εσωτερικά του στρατού, ποιοι θα προαχθούν, ποιοι θα πάνε στη Σχολή Ευελπίδων, στις σχολές του εξωτερικού, σε μετεκπαιδεύσεις, σε καλές μεταθέσεις... Υπάρχει μια συνωμοσία που τα ελέγχει όλα αυτά υπό την ανοχή του Θρόνου. Έξω από αυτή την "τακοποίηση" μένουν οι ελάχιστοι κεντρώοι που είχαν καταφέρει να μπουν στον στρατό και ένας πολύ μεγάλος αριθμός αξιωματικών της Σχολής Ευελπίδων του εμφυλίου πολέμου. Δεν προβιβάζονται γρήγορα κι αυτό μειώνει πολύ το κοινωνικό τους κύρος και επίσης υπάρχει πολεμική αδράνεια. Σ' αυτή την αδράνεια ψαρεύει η ομάδα Παπαδόπουλου λέγοντας ότι "Οι πολιτικοί μάς έχουν αγνοήσει, εμείς κερδίσαμε τον Γράμμο και μας έχουν παρατημένους". Καλλιεργείται τότε ένα λούμπεν κομμάτι του στρατού και παγιώνεται μια νοοτροπία*». Αυτό, σημειώνει, που το βιβλίο θέλει να παρουσιάσει είναι πως «*οι ρίζες της χούντας δεν είναι ένα σχέδιο, είναι μια νοοτροπία*».

Συμπληρώθηκαν εφέτος πενήντα χρόνια από την έναρξη της Μεταπολίτευσης και στις έρευνες εμπιστοσύνης στους θεσμούς των τελευταίων ετών ο στρατός βρίσκεται πάντοτε στις πρώτες θέσεις. Πώς το ερμηνεύει; «*Υπάρχει ένα ριζικό σύστημα εξαιρετικά βαθύ που βαοίζεται σε δύο καίρια στοιχεία: το ένα είναι ο αλιπρωτισμός, δηλαδή η ιδέα ότι όλοι οι άνθρωποι που ζούμε στη σημερινή Ελλάδα βρεθήκαμε μαζί γιατί κάποιοι αξιωματικοί το προσπάθησαν. Το δεύτερο είναι η ενηλικίωση των ανηλίκων αγοριών μέσω της θητείας και του πατριωτισμού. Μπορεί σήμερα αυτή η διάσταση να έχει χαθεί, όμως στο φαντασιακό των Ελλήνων παραμένει. Μέχρι πρότινος συναντούσες στο ελληνικό σπίτι το εικονοστάσι, τα στέφανα και τη φωτογραφία του παιδιού που ήταν στρατώτης. Η μεγάλη επιβεβαίωση ήταν ο στρατός*». Ωστόσο, αυτή η εμπιστοσύνη στον θεσμό του στρατού δεν αντικατοπτρίζεται στους αριθμούς προσέλευσης στις στρατιωτικές σχολές, πράγμα που έχει απασχολήσει την ειδησεογραφία στη συνέχεια των εφετινών πανελλαδικών εξετάσεων. «*Είναι μια από τις αντιφάσεις της ελληνικής κοινωνίας*», σχολιάζει, «*δήνουμε στα πράγματα συμβολικό χαρακτήρα αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι σκοπεύουμε να τα υποστηρίξουμε κιόλας*».

> Δεν πάει μόνο Δεξιά και Αριστερά η ζωή όλων μας, υπάρχει και το Κέντρο, που η έννοια των μεγάλων συγκρούσεων το έχει αφανίσει, αλλά οι ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα από αυτό προήλθαν

Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Ιστορικός, υπεύθυνος των Ιστορικών Αρχείων του Μουσείου Μπενάκη, ο Τάσος Σακελλαρόπουλος σπούδασε Ιστορία στο Πανεπιστήμιο της Σιένα. Έχει συγγράψει μελέτες και έχει επιμεληθεί συλλογικούς τόμους και ιστορικές εκθέσεις σχετικά με θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας του 20ού αιώνα (την πολιτική του Ελευθερίου Βενιζέλου, την εκστρατεία στη Μικρά Ασία, την κατοχική περίοδο, τον εμφύλιο πόλεμο, τη δικτατορία του 1967 και τη Μεταπολίτευση). Ο πολιτικός ρόλος του ελληνικού στρατού κατά την περίοδο 1935-1945 ήταν το θέμα της διδακτορικής διατριβής του στο Πανεπιστήμιο Κρήτης· η σχετική με τον στρατό έρευνά του συνεχίζεται ως την κρίση των Ιμίων το 1996.

Η ΑΦΟΡΜΗ

Συζητούμε με τον ιστορικό Τάσο Σακελλαρόπουλο για την πολύχρονη έρευνά του για τον ελληνικό στρατό, που το πρώτο μέρος της κυκλοφόρησε σε βιβλίο με τίτλο «Ειρήνη, πόλεμος, πολιτική, συνωμοσίες: Οι Ελληνες αξιωματικοί, 1935-1945» (εκδ. Πατάκη, 2024)

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: ΣΙΣΣΥ ΜΟΡΦΗ

Ο ιστορικός Τάσος Σακελλαρόπουλος, υπεύθυνος των Ιστορικών Αρχείων του Μουσείου Μπενάκη, συνομιλεί με τη συντάκτρια του «Βήματος» Λαμπρινή Κουζέλη